

VELDWIJZER

Holtingerveld in de lift – nieuwe aflevering

In dit nummer

- Holtingerveld in de lift
- Albert Henckel zag veel veranderen
- Henk van Hooft vertrekt als voorzitter...
- ... Hans Haerkens treedt aan
- Bert Maes over onderzoek oude boskernen in het dal van de Vledder Aa
- 'Gastheer/-vrouw van het landschap': gastvrij ondernemen in de natuur
- Sprokkelwark

FOTO: GEMEENTE WESTERVELD

Op allerlei fronten wordt er gewerkt aan natuurherstel in het Holtingerveld. Dat gebeurt in het kader van Natura 2000 en is hard nodig, want zonder ingrijpen dreigt veel unieke natuur verloren te gaan. Tegelijk is er aandacht voor de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van het gebied voor omwonenden en bezoekers van verder weg. In vorige afleveringen van Veldwijzer was onder meer te lezen over het herstel van het Uffelter Boervaartje, het Finse Meertje en de Grote Startbaan, de verandering van de Hunebedweg, de inrichting van de Ootmaanlanden en de plannen voor de Meerkamp. Op de volgende pagina's een overzicht van projecten die recent uitgevoerd of op dit moment in uitvoering zijn.

FOTO: SANNE VAN GEMERDEN

Heideherstel bij Holtinge

Ten noorden van Holtinge, tussen het Uffelterveen en de Weg achter de Es, maakt Natuurmonumenten het gebied op diverse plekken vrij van de bomen waarmee de heide in de loop van de tijd is dichtgegroeid. De oude heidestruiken, die nog net tussen de bomen overleefden, krijgen weer licht en lucht. Herstel van de heide is goed voor de vlinders, bijen, kevers en reptielen die daarin thuishoren. Tevens wordt zo het oude landschap hersteld, dat veel opener was. De maatregel sluit mooi aan op het recente herstel van het Boervaartje. Daarnaast sluit het gebied straks weer naadloos aan op het Uffelterveen dat erachter ligt. Het open heidelandschap met hoogtes en laagtes wordt zo steeds beter zichtbaar in dit deel van het Holtingerveld.

Een deel van de bomen en struiken blijft staan. Ook zullen sommige achtergebleven stronken opnieuw uitgroeien, maar naar verwachting zullen de Schotse hooglanders naar hartenlust aan de twijgen knabbelen en zo het teruggroeien van de bomen tegengaan.

Door de extreem natte omstandigheden van het afgelopen winterseizoen kon het werk niet binnen de geplande tijd worden afgemaakt en zijn er takkenbossen blijven liggen. Het wachten is op een droge periode. Vanwege het broedseizoen van vogels worden de resterende werkzaamheden en het afvoeren van hout daarom uitgesteld tot in de zomer. Het project loopt door tot en met 2025.

Toegangspoort Holtingerveld kleinschaliger ingericht

De Toegangspoort Holtingerveld, aangelegd rond 2010, beantwoordt in veel opzichten aan zijn doel. Van de parkeerplaats wordt goed gebruik gemaakt; veel mensen hebben het Holtingerveld ontdekt als prima wandel- en fietsgebied. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat er ook grote evenementen zouden plaatsvinden. Dat blijkt echter in de praktijk vaak niet mogelijk vanwege de regels voor de bescherming van natuurwaarden van het Natura

VALKRUID

2000-gebied. Daarom wordt voortaan ingezet op kleinschaliger bijeenkomsten. Om het nogal ruim opgezette en open terrein daarvoor beter geschikt te maken, hebben gemeente Westerveld en de Drents-Friese grensstreek samen ingezet op meer groen. Door aanplant van fruitbomen en inzaaien van zaadmengsels ontstaan kleinere 'kamers' en een afwisselender landschap. Het is de bedoeling dat er nog speel-mogelijkheden bij komen en een soort amfiteater, als start-punt voor excursies en kleinschalige cultuurvoorstellingen. En in samenwerking met dorpsbelangen Havelte, IVN en Landschapsbeheer Drenthe wordt met Groen Traineeship een insectenwand gemaakt. Met deze aanpassingen wordt het een gebied om langer te verblijven. Dat levert direct meer rust in het aangrenzende natuurgebied.

Fietspad langs de Grote Startbaan

Het fietspad langs de Grote Startbaan was te smal en verkeerde in slechte staat van onderhoud. In 2023 is de verharding van het oude pad verwijderd. Vervolgens bleek dat er nog munitie uit de Tweede Wereldoorlog onder het pad lag. Die moest eerst verwijderd worden voordat er veilig verder gewerkt kon worden. Daarna bleken stikstofregels in de weg te zitten. Alles bij elkaar leverde dat een forse vertraging op. Op 1 maart was het eindelijk zo ver dat het nieuwe fietspad geopend kon worden. Met de nieuwe verharding en de toegenomen breedte kunnen ook mensen van de naburige zorginstelling van Vanboeijen veilig en comfortabel de toegangspoort bereiken.

Herstel heischraal grasland schrijdt voort

Van alle waardevolle natuurtypen in het Holtingerveld is het heischraal grasland misschien wel het meest waardevolle. Een groot deel van de piepkleine oppervlakte heischraal grasland die in Nederland nog over is (enkele tientallen hectares) ligt in dit gebied. Maar ook hier staat het zwaar onder druk. Deskundigen van Wageningen Universiteit hebben daarom een herstelplan opgesteld, waar inmiddels een jaar of zeven aan wordt gewerkt.

Ronald Popken, boswachter ecologie van Natuurmonumenten in Zuid-Drenthe, is erg tevreden over

de resultaten van de herstelmaatregelen tot nu toe. Als voorbeeld noemt hij de Grote Startbaan: “Daar waren nog twee locaties met blauwe knoop. We hebben maaisel van die locaties ingebracht op de nieuwe kale bodem van de Startbaan. Als je er nu kijkt, zie je heel veel blauw van de

BLAUWE KNOOP

blauwe knoop. Dat is belangrijk voor vlinders en bijen. En er zijn nog veel meer zeldzame soorten teruggekomen. Dat vind ik spectaculair!”

Dankzij de positieve resultaten hier en op andere plekken in het Holtingerveld breidt het project zich nu uit naar de Havelterberg. Het heischraal grasland op de berg was lange tijd het kroonjuweel van de heischrale graslanden in het gebied, met zeldzame planten als bochtige klaver, knollathyrus en maanvaren, maar heeft veel aan kwaliteit verloren. De natuurlijke omstandigheden – een natte bodem met mineraalrijke keileem – blijven echter zeer geschikt en daarmee is de berg een kansrijke plek voor herstel. Popken begrijpt dat het schrikken is wanneer je als omwonende ineens bos ziet verdwijnen, zoals op de Grote Startbaan is gebeurd. Daarom vindt hij het belangrijk om uitleg te geven over het belang van de herstelprojecten in het Holtingerveld: “Als we niets doen, raken we heel veel soorten kwijt. Bijvoorbeeld valkruid, dat is inmiddels een bedreigde soort. Daarmee verdwijnen ook insecten die horen bij een bepaalde flora. Dat is slecht voor de biodiversiteit.”

Tijdens de herstelprojecten probeert Natuurmonumenten zoveel mogelijk rekening te houden met de omgeving. “We zijn druk bezig om met bewoners in de omgeving te communiceren. Denk bijvoorbeeld aan de excursie met de bewoners van Meerkamp.” Popken ziet de toekomst van het gebied positief tegemoet: “Bezoekers kunnen straks nog meer genieten van het landschap. Ik hoop dat ze het geel van de guldenroede en het blauw van de blauwe knoop zien op de Havelterberg. Dat het landschap weer opbloeit en soorten als valkruid behouden blijven!”

ECHTE GULDENROEDE

Boswachter na bijna 49 jaar met pensioen

Albert Henckel zag veel veranderen

FOTO'S UIT ARCHIEF ALBERT HENCKEL

BOSKAART-DWINGELOO 1975

Dit voorjaar gaat boswachter Albert Henckel met pensioen na bijna 49 jaar in dienst van Staatsbosbeheer, met het Dwingelderveld als constante factor in zijn verder meermaals gewijzigde werkgebied. Een mooie aanleiding om met hem terug te kijken op wat daar in die bijna halve eeuw allemaal veranderde.

“In 1977, ik was 17, kwam ik als leerling-bosarbeider in de boswachterij Dwingeloo. Daar was het beheer toen nog hoofdzakelijk gericht op houtproductie. Het waren monoculturen, bosvakken met één boomsoort, vooral douglas, fijnspar en lariks. Er was een cyclus van jaarlijkse dunningen tot aan de eindkap. Dan had je grote kapvlaktes die opnieuw werden ingeplant, met een raster eromheen tegen vraat door konijnen en reeën.”

Gaandeweg veranderde het beheer en kwam er meer aandacht voor de natuur. De grootste verandering vond plaats toen het Dwingelderveld nationaal park werd in 1991. Albert was een paar jaar daarvoor, in 1988, boswachter geworden. “In een nationaal park ga je niet meer voor de houtproductie maar voor de natuurwaarde. Nu verwijderen we een groot deel van de uitheemse boomsoorten en via natuurlijke verjonging en aanplant van meer soorten wordt er een meer gemengd inheems bos ontwikkeld, dat ook beter bestand is tegen ziektes en plagen. Het doel is dat het aandeel inheemse bomen groter is dan het aantal uitheemse. Er is geen taakstelling voor houtproductie meer. Wel kappen we nog steeds, nu om meer gemengd bos te krijgen of korte vegetatie.” Bij dat laatste moeten we vooral denken aan heide en (hoog)veen. Want dat is een andere grote verandering: deze natuurtypen, die er waren vóór de

1988 - ALBERT HENCKEL AAN HET PLAGGEN

aanleg van het bos, mogen weer terugkeren. Het herstel van de Holtveenslenk is het eerste voorbeeld, maar ook in het meest noordoostelijke deel van de boswachterij zijn de veranderingen groot. “Daar ligt een laagte tussen twee ruggen met stuifduinen. Die is destijds ontwaterd om bos

1995 - NATUURONTWIKKELING VELLEN BOS DAARNA BOUWVOOR AFGEGRAVEN KOELEVAARTSVEEN VAK 42

1996 - NATUURONTWIKKELING KOELEVAARTSVEEN

1998 - LIEFDESPAD VOOR VLINDERS

te kunnen aanplanten. Nu hebben we die laagte weer vernat door een groot deel van het bos daar, dat voornamelijk bestond uit uitheemse boomsoorten, te vellen en sloten te dempen. Voor een deel mag daar weer een natuurlijk bos ontstaan met open plekken met heide en natte venige delen waar water sturend is.”

Omkering

Albert vertelt het allemaal feitelijk zonder een oordeel door te laten klinken. Zijn achtergrond is de bosbouw, maar hij heeft er geen probleem mee om bezoekers van het gebied de waarde van de veranderingen voor de biodiversiteit uit te leggen. Droogjes wijst hij op een paar grappige omkeringen die uit het veranderde beheer voortkomen. “Destijds haalden we alle berken uit een perceel lariks, want die moest alle ruimte hebben. ‘Verplegen’ heette dat. Nu willen we daar juist berken hebben en verwijderen we de lariks.” Maar het valt nog niet mee om de lariks weg te houden, want hij verjongt zich als de beste. En dat is ook weer zo’n omkering: “Indertijd hebben we proeven gedaan hoe we de

verjonging van lariks op gang konden brengen. Nu is het een plaag die we bestrijden.”

Ander voorbeeld: “Er zijn plekken waar ik nog bos heb aangeplant en waar het bos nu al weer weg is, zoals bij het Koelevaartsveen. Het gezegde ‘boompje groot, plantertje dood’ gaat hier zeker niet altijd op.”

Herinrichting

Een grote verandering die nog vers in het geheugen ligt is de herinrichting van de landbouwenclave Noordenveld tot onderdeel van het heidelandschap, waardoor tevens de ontwatering door de grote afwateringssloot dwars door het heidegebied van het Dwingelderveld ongedaan kon worden gemaakt. “Dat maakt herstel mogelijk van het natte heidelandschap dat het Dwingelderveld zo bijzonder maakt. Niet voor niets heeft Jac. P. Thijsse zich rond 1930 ingezet om dit voor de toekomst te behouden. En juist de aanwezigheid van die natte heide heeft ervoor gezorgd dat het Dwingelderveld de status van nationaal park heeft gekregen. Hier komen nog planten en dieren voor die elders schaars zijn geworden. Dit rechtvaardigt volgens mij ook de inspanning die in 2011 is gestart. Ik snap de kritiek ook wel die er geweest is op de herinrichting, maar ik hoor nu bijna alleen nog maar positieve geluiden. Op sociale media hoor en lees ik veel onzin over wat er van geworden is en dat je er ‘niets meer mag’. Dat er geen heide is teruggekomen, terwijl ongeveer 75 procent weer uit heide bestaat met bijbehorende planten en dieren. Mensen roepen tegenwoordig zo snel wat en iedereen roept dat maar na als het in hun straatje past.”

Drukker

Tot slot, het is een open deur, maar toch: wat ook veranderde is dat het veel drukker is geworden in het natuurgebied, een trend die door corona nog is versterkt. “Er zijn ook meer soorten gebruikers. In het begin kwam je af en toe een wandelaar tegen en misschien een enkele ruiter. Nu heb je te maken met joggers, atb-ers, fotografen die denken dat ze overal mogen komen, loslopende honden en noem maar op.” Voor Staatsbosbeheer en andere natuurbeheerders een lastig fenomeen om grip op te krijgen. “Er is plaats voor recreatie, maar niet overal. Voor de natuur is het belangrijk dat er niet steeds overal mensen rondlopen maar dat er ook rustige gebieden zijn. Het is niet voor niets een Natura 2000-gebied. Daar moet een goed evenwicht in gevonden worden.”

Wisseling van de wacht

Henk van Hooft vertrekt als voorzitter

Onlangs heeft Henk van Hooft na negen jaar afscheid genomen als voorzitter van de Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek, het samenwerkingsverband van alle relevante partijen rond de nationale parken Drents-Friese Wold en Dwingelderveld plus het Holtingerveld. Veldwijzer kijkt met hem terug op die periode, waarin veel in de steigers is gezet. En waarin de brede samenwerking soms onder druk stond, mede door landelijke (politieke) ontwikkelingen, maar overleefde.

Begin 2015 trad Henk van Hooft aan als eerste onafhankelijke voorzitter van de Stuurgroep, die in 2013 was ingesteld. "Mijn tweede termijn van vier jaar zat er dus vorig jaar al op. Een van de redenen dat ik iets langer ben aangebleven, was dat ik zo nog de afronding kon begeleiden van een onderzoek naar het functioneren van de Stuurgroep. Daar is een aantal aanbevelingen uitgekomen waar we het over eens zijn en waar we voor een deel ook al een eind mee op weg zijn." "Een van de aanbevelingen is: zet een nieuw punt op de horizon waar je met elkaar naar toe wilt, zodat je elkaar daarop kunt aanspreken. Daar blijkt in grote lijnen veel overeenstemming over te zijn tussen de partners. Een andere aanbeveling is om de onderlinge verhoudingen te verduidelijken, gespreksregels vast te stellen. Er was soms niet genoeg begrip voor elkaars positie en speelruimte. Om een voorbeeld te noemen: de positie van een terrein-beherende organisatie, die opkomt voor het belang van de natuur, is een heel andere dan die van de gemeente, die ervoor verantwoordelijk is om alle belangen in het gebied af te wegen. Daar hebben we een goed proces in doorgeemaakt. We hebben ook veel geïnvesteerd in de relatie met de gemeenten, met name de gemeente Westerveld waar veruit het grootste deel van het gebied onder valt."

De groeiende druk op de ruimte en grote veranderingsprocessen zoals de energie- en de landbouwtransitie maken het niet makkelijker om elkaar te vinden. "Als die veranderingen op je afkomen, heb je als stuurgroep twee mogelijkheden: ofwel het overkomt je, of je gaat kijken welke uitgangspunten en randvoorwaarden je in de discussie in wilt brengen. Wat ons bindt is de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de natuur, met oog voor de belangen van landbouw, recreatie en wonen. En misschien word je het onderling niet over alles eens, maar dan heb je dat ook maar vastgelegd."

Waar de Stuurgroep zichzelf niet mee hielp, was de presentatie van een concept-landschapsvisie die achteraf gezien niet voldragen genoeg was om al naar buiten te brengen. "Dat hebben we onvoldoende in de gaten gehad", geeft Van

Hooft toe. "Naar aanleiding daarvan hebben we besloten: we stoppen met dit proces. We nemen de tijd om alles te laten bezinken en na te denken over de manier waarop we het overleg met inwoners en betrokken organisaties over de toekomst van het gebied een nieuwe basis kunnen geven. We willen beslist wegblijven van het idee: 'zie je wel, ze gaan toch gewoon door'."

Er is in die negen jaar ook veel wél gelukt. "We hebben samen met de mensen en organisaties in het gebied een ontwikkelagenda gemaakt, die het vertrekpunt voor onze acties is gebleven. Er zijn veel analyses uitgevoerd, onder meer over de mogelijkheden om de recreatie beter over het gebied te verdelen. Met geld uit het programma 'Impuls Nationale Parken' van het Rijk heeft Landschapsbeheer Drenthe succesvolle kleinschalige projecten uitgevoerd die de landschapskwaliteit hebben verbeterd en waarbij lokale mensen zijn ingeschakeld. We hebben de 'stille kern' in het Drents-Friese Wold gerealiseerd, in een intensief traject waarin we van begin tot eind veel met gebruikersgroepen hebben gesproken. Dat is van groot belang in verband met de toegenomen drukte in het gebied. En er is een mooie landschapsbiografie gemaakt, waarin de waarde en de soms nog zichtbare geschiedenis van het gebied is beschreven. Bij de samenstelling daarvan is gebruik gemaakt van kennis van mensen in het gebied. Zeker van belang zijn ook de educatieve activiteiten gericht op jeugd en de verdere uitbreiding van het aantal Gastheren in het gebied."

Tot slot: hoe kijkt Van Hooft terug op zijn periode als voorzitter? "Wat ik eraan overhoud is een veel groter besef van de betekenis van de natuur en de verscheidenheid daarvan voor een gezond leven van ons allemaal. Ik heb veel waardering voor de, al dan niet professionele, betrokkenheid van mensen in het gebied bij een goede omgang met de natuur. Ik ben onder de indruk geraakt van de inzet en kennis van vrijwilligers, die ik kort geleden ook zelf nog eens heb mogen ervaren."

Wisseling van de wacht

... Hans Haerkens treedt aan

Hans Haerkens komt uit de wereld van het bedrijfsleven en is tegelijk doordrongen van het belang van natuurherstel. Voor hem vormen natuur en economie geen tegenstelling: “We zijn allemaal onderdeel en afhankelijk van de natuur. Ik heb altijd de verbinding tussen natuur en economie gezocht.” Dat zal hij de komende jaren ook doen als voorzitter van het Overlegorgaan (voorheen: de Stuurgroep) Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek.

“Ik heb twintig jaar in de voorhoede van VNO-NCW gewerkt, noordelijk en nationaal, en ken het bedrijfsleven dus erg goed”, vertelt Haerkens. “In verschillende functies, als vicevoorzitter van de SER Noord-Nederland, als secretaris van Gastvrij Nederland, als gangmaker vanuit het bedrijfsleven achter de erkenning van de Waddenzee als Werelderfgoed en als kwartiermaker voor de Noordzeetransitie heb ik veel ervaring opgedaan in het bij elkaar brengen van uiteenlopende belangen.”

Die ervaring zal hem als voorzitter van het Overlegorgaan goed van pas komen. Hij weet: “Het is een getalsmatig en bestuurlijk stevig gezelschap. De opdracht is complex en urgent. Wij mensen zijn compleet afhankelijk van wat de natuur ons biedt, we maken er onlosmakelijk deel van uit. Natuurbehoud is zelfbehoud. En het is duidelijk dat het slecht gaat met de natuur. Er moet echt wat gebeuren en dat lukt alleen als we samen bereid zijn de noodzakelijke verandering in te zetten. Als ieder op z'n terp blijft zitten gebeurt er niks. Bij mijn sollicitatie naar deze functie heb ik aan de stuurgroepleden die aan tafel zaten gevraagd: zijn jullie tevreden over de voortgang? Het antwoord was unaniem ‘nee’. Nou, dan hebben we dus een prima basis.”

“We moeten ons realiseren dat we hier echt topnatuur hebben. Nederland heeft met het Dwingelderveld het meest uitgestrekte natte heidegebied van West-Europa. Dat geeft ons een speciale verantwoordelijkheid, daar kun je niet onverschillig over zijn. Dat besef moet nog beter in alle lagen doordringen. Ik heb zelf ook jarenlang in Drenthe rondgelopen zonder te beseffen hoe bijzonder het is wat we hier hebben. Voor de bijzondere landschappen ging ik naar de Alpen, naar Toscane, blind voor de schoonheid van de eigen omgeving. De beelden van onze natuur hebben een betere ondertiteling nodig. Educatie en communicatie is echt essentieel. We weten alles van kostprijs en *return on investment*, maar ecologisch zijn we ongeletterd. De opgave is om bij alle betrokkenen begrip te krijgen voor de stappen die we moeten zetten.” Hoe je dat voor elkaar krijgt? “Je bereikt mensen door je in te leven in de ander, door uit je eigen comfortzone te stappen, door de dialoog

te zoeken. Ook nadrukkelijk met de bewoners. Zodat ieder zich gehoord weet en we niet in de situatie terechtkomen dat belangen niet goed zijn afgewogen.”

Uiteindelijk is er volgens Haerkens geen tegenstelling tussen natuur en landbouw en evenmin tussen natuur en recreatie. “Ieder bedrijf moet zich vergewissen van het effect van zijn functioneren op de omgeving. Verantwoord ondernemen betekent in je bedrijfsbeslissingen rekening houden met alle individuen en groepen die er in redelijkheid aanspraak op mogen maken dat zij in beeld zijn. Je vernielt je eigen bedrijfsmodel als je geen rekening houdt met je natuurlijke omgeving. Bedrijven in de vrijetijdseconomie hebben een veerkrachtige natuur nodig. Dat geldt ook voor de landbouw; we moeten elkaar niet wijsmaken dat landbouw en natuur gescheiden werelden zijn. Andersom hebben we ondernemers nodig; als hun vergunningen op orde zijn, moeten ze ook aan de slag kunnen. Voorspelbare overheden zijn belangrijk.”

“Het Overlegorgaan heeft geen beleidsverantwoordelijkheid, maar is wel de plek waar alle belangen bij elkaar komen en waar kansrijke initiatieven gelanceerd kunnen worden. Nogmaals, de urgentie voor natuurherstel is groot. Een zeker ongeduld hoeft daarom geen slechte eigenschap te zijn.”

Bert Maes over onderzoek oude boskernen in het dal van de Vledder Aa

Uitvoeringsorganisatie Prolander bereidt de herinrichting van de middenloop van de Vledder Aa voor. Onderdeel van het plan is versterking van het landschap door aanplant en de aanleg van nieuwe houtwallen. De ontwerpers wilden graag weten of er in het gebied nog oude groeiplaatsen van wilde ('autochtone') bomen en struiken voorkomen, om daarmee in het plan rekening te kunnen houden. Daarvoor gingen ze te rade bij Bert Maes, dé specialist op dit gebied in ons land. Hij ging – samen met anderen, zie kader – op onderzoek uit en vond inderdaad zo'n twintig van dergelijke oude boskernen. Veldwijzer stelde hem er een paar vragen over.

Waarom zijn die oude boskernen met wilde/autochtone bomen belangrijk?

“Uit mijn onderzoek waar ik 35 jaar geleden mee ben begonnen blijkt dat van alle bossen, houtwallen, heggen en struwelen in ons land nog maar drie procent uit wilde bomen bestaat, en die drie procent staat nog onder druk. Dan heb je het over populaties die waarschijnlijk duizenden jaren oud zijn, ouder dan de hunebedden. Dat is natuurlijk erfgoed dat je wilt behouden en beschermen. En waarover je dus ook meer kennis wilt ontwikkelen. Dat maakte het Vledder Aa-project voor mij interessant. Het is goed dat er hier bewust naar werd gevraagd.”

Hoe herken je die oude groeiplaatsen?

“Aan de boom zelf zie je meestal niet of ie oorspronkelijk autochtoon is of niet. Een zomereik is een zomereik. Dus hoe weet je of je met een wilde boom te maken hebt? Daar heb ik een methode voor ontwikkeld. Het begint met de topografische kaarten van 1850. Daar staat bos op aangegeven. Als er op zo'n plek nog steeds bos staat, heb je al een belangrijke aanwijzing. Dat is de eerste zeef. Dan ga je ter plekke kijken of je sporen kunt vinden van oud gebruik; meestal heb je het dan over hakhoutbeheer. Duizenden jaren lang wisten mensen hoe ze bomen in leven konden houden en tegelijk voor allerlei doelen konden gebruiken. Alles werd gebruikt, iedere boom had z'n toepassing. We hebben het dus niet alleen over natuurlijk

Het veldonderzoek is uitgevoerd door boscoloog Bert Maes (Ecologisch Adviesbureau Maes) in samenwerking met Lodewijk van Kemenade (Wilde Bomen), Morgan Ruben Jansen (Morgan Ruben bv) en landschapshistoricus Janin Hekman (Arcadis).

BOSWAL MET OEROUDE ZOMEREIKEN (VOORMALIGE HAKHOUTBOMEN) EN ONDER MEER WILDE LIJSTERBES, WILDE KAMPERFOELIE EN ZACHTE BERK.

SCHIJNVILTROOS MET BEKLIERDE BOTTELS.

BOS MET ZOMEREIKEN, HULST, ZACHTE BERK, WILDE HAZELAAR EN WILDE LIJSTERBES.

KARAKTERISTIEK BOSBEELD MET SALOMONSZEGEL OP DE VOORGROND.

De inventaris

De meeste oude boskernen liggen langs de oostrand van het beekdal, aan de Wapsermadeweg. Ze bestaan uit zomereikenbos op de droge plekken en zwarte-elzenbos op de nattere. De bossen zijn niet erg soortenrijk, maar dat hoort bij de relatief arme bodem. De meeste soorten die er van nature in thuishoren komen daadwerkelijk voor. In het eikenbos zijn dat onder meer zachte berk, sporkehout, wilde lijsterbes en wilde kamperfoelie en enkele karakteristieke bramensoorten. In de kruidlaag wijzen dalkruid, gewone salomonszegel en lelietje van dalen op oud bosmilieu. In het elzenbos groeien ook gewone vogelkers, Gelderse roos, wilde lijsterbes en hondsroos. Opmerkelijk zijn twee groeiplaatsen van de zeer zeldzame schijnviltroos.

maar ook over cultuurhistorisch erfgoed. In het beekdal van de Vledder Aa – en in andere Drentse beekdalen – hadden boeren hun bosjes aan de randen, waar het wat hoger wordt, of langs de beek met soorten als els, es en wilg die van natte voeten houden.

Vervolgens kijk je of de bosbodem nog een beetje intact is. Dat kun je aflezen aan het voorkomen van typische plantensoorten van oud bos, in dit geval bijvoorbeeld dalkruid en salomonszegel.”

Hoe moet je met deze vindplaatsen omgaan om ze te behouden?

“Om te beginnen moet je weten wat er staat: welke oorspronkelijke bomen en struiken, maar ook welke soorten die er niet in thuishoren. In het geval van de Vledder Aa hebben we een stuk of 25 soorten vastgesteld die tot de wilde flora behoren, en zo’n 20 waarvoor dat niet geldt. Daar zijn ook invasieve exoten bij, zoals Amerikaanse vogelkers en krentenboompje. Je zou ermee kunnen beginnen die te verwijderen. Maar dat moet je ook weer niet te rigoureuus doen, dan creëer je te veel openheid, waar je een explosie krijgt van soorten die je niet wilt.

Vervolgens kun je aanvullen met autochtone exemplaren van de oorspronkelijke soorten waar ze verdwenen zijn. Die zijn voor veel soorten beschikbaar, want we zijn al jarenlang bezig met het verzamelen van stekken en zaden van wilde bomen en struiken; daarmee hebben we genenbanken aangelegd in de Flevopolder, een soort boomgaardjes van levende bomen, waarvan nieuwe zaden en stekken geoogst kunnen worden. Staatsbosbeheer is als eigenaar verantwoordelijk voor deze autochtone genenbank.”

'Gastheer/-vrouw van het landschap'

Gastvrij ondernemen in de natuur

FOTO: IVN

Ondernemen in de natuur is een voorrecht. Steeds meer mensen omarmen de natuur. Van een overnachting aan de bosrand tot een dagje uit op het water, de natuur is dichtbij en er valt zo veel over te vertellen. Daarom traint IVN al sinds jaren ondernemers in het leren 'lezen' en promoten van hun regio. Via de cursus 'Gastheer/-vrouw van het landschap' ontdekken zij de waarde van het landschap voor hun gasten en hun bedrijf. In de Drents-Friese Grensstreek is er een netwerk van negentig ondernemers die de cursus hebben gevolgd. In het hele land zijn op deze manier meer dan drieduizend ondernemers opgeleid.

Tijdens de vierdaagse cursus worden ondernemers als het ware ondergedompeld in hun eigen omgeving. Ze leren met andere ogen kijken naar het gebied waarin ze soms al jaren ondernemen. Ze leren over de natuur, over het ontstaan van het landschap en over de cultuurhistorie. Zo ontstaat een hernieuwde liefde voor de omgeving, die ze vervolgens weer kunnen overbrengen op bezoekers. Bijkomend voordeel van deze werkwijze is dat gelijk-

gestemde ondernemers elkaar treffen, waardoor een netwerk ontstaat voor uitwisseling van informatie en voor het organiseren van activiteiten of het samenstellen van arrangementen. Zo kunnen ondernemers samen een regio op de kaart zetten en het draagvlak voor beheer, behoud en ontwikkeling vergroten. Gastheren van het landschap herken je aan het informatiebord.

Beleefweekend

Een mooi voorbeeld van zo'n samenwerking van gastheren en -vrouwen is de Beleefweek of het Beleefweekend. Een netwerk van Gastheren/-vrouwen van het landschap werkt hierbij samen om een uitgebreid programma aan activiteiten op te zetten.

Ook in de Drents-Friese grensstreek is afgelopen jaren een Beleefweekend georganiseerd. Dit jaar vindt het Beleefweekend voor de vierde keer plaats, van 20 tot en met 22 september. Er is dan iedere dag van alles te beleven. Ga bijvoorbeeld mee met de boswachter om je te laten verrassen door de schoonheid van ongerepte natuur. Of

ontdek de wereld van fotografie, kunst en cultuur, erfgoed en historie en streekproducten. Door het diverse aanbod van verschillende (natuur)organisaties is er voor elk wat wils. IVN organiseert het Beleefweekend samen met Gastheren en terreinbeherende organisaties in de regio. Hoe meer ondernemers en organisaties zich aansluiten met een activiteit, hoe meer bezoekers we kunnen bereiken en laten genieten van al het moois dat deze streek te bieden heeft.

Wilt u op de hoogte blijven van het programma? Volg dan de Facebookpagina: www.facebook.com/BELEEFweekDFG of volg de deelnemende organisaties, zoals Camping Diever en Grenzeloos Drenthe, op Instagram.

FOTO: IVN

Camping Diever

Camping Diever maakt al een aantal jaren deel uit van het netwerk. Shirley Ike heeft in 2022 de cursus gevolgd is daarnaast actief in de organisatie van het Beleefweekend. Als Gastvrouw van het landschap vertelt Shirley graag het verhaal van het Drents-Friese Wold. Over de cursus zegt ze: "Een goed verhaal om over te dragen. Hoe je het beleeft is hoe je het vertelt."

SHIRLEY IKE-(EIGEN FOTO)

Sprokkelwark

Landschapsbiografie Drents-Friese grensstreek

Op donderdag 22 februari is het eerste exemplaar van de Landschapsbiografie Drents-Friese grensstreek overhandigd aan voorzitter Henk van Hooft van het Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek. De biografie beschrijft het ontstaan van de streek door de eeuwen heen, van de oertijd tot nu. De vele foto's laten zien waar in het landschap de sporen van het verleden nog zichtbaar zijn.

Zowel de uitgestrekte natuurgebieden als het erfgoed zijn beschreven. Het resultaat is een prachtig overzicht van de enorme diversiteit van het landschap. Een pronkstuk op iedere leestafel. Het boek is voor € 30,- te bestellen in de plaatselijke boekhandel of via de uitgeverij: Koninklijke Van Gorcum, ISBN 9789023259909.

Van boom tot bos-wandeling
Staatsbosbeheer bestaat dit jaar 125 jaar. In dat kader wordt er in het Drents-Friese Wold een 'Van Boom tot Bos'-wandeling uitgezet. De route voert langs en door de vallei van de Tilgrup en steekt het water over met een plankenpad. Om de verjaardag van Staatsbosbeheer te vieren staan er dit jaar QR-codes langs de route. Die leiden naar educatieve verhalen en opdrachten waarmee het verhaal van boom tot bos wordt verteld. Zo leer je al wandelend meer over het bos. De route kun je starten door te parkeren bij camping Hoeve aan de Weg, Bosweg 12, Oude Willem.

FOTO: STAATSBOSBEHEER

Blindertuin Bezoekerscentrum Dwingelderveld vernieuwd

In de afgelopen wintermaanden is er veel werk verzet in de vlindertuin bij de achteruitgang van het bezoekerscentrum. De ingeklonken grond van de plantvakken werd met een kraantje goed losgemaakt en gemengd met organische meststoffen. De klinkerpaadjes zijn vervangen door halfverharding. Het water kan nu beter doordringen in de bodem en de planten kunnen daardoor hele droge én hele natte perioden beter doorstaan. De planten zijn, na een tijdelijke verhuizing naar een inkuilplek, weer teruggeplaatst in de bedden en aangevuld met nieuw plantgoed. We hopen dat ze goed aanslaan en dat de tuin weer zal bloeien als voorheen.

12 FOTO: RENATE SANDERS

Buitencentrum Drents-Friese Wold
Terwisscha 6a
8426 SJ Appelscha
0516 - 464020

Bezoekerscentrum Dwingelderveld
Benderse 22
7963 RA Ruinen
0522 - 472951

Poort Holtingerveld
Van Helomaweg 18
7971 PX Havelte
0521 - 341222

Websites

www.nationaalpark-drents-friese-wold.nl
www.nationaalpark-dwingelderveld.nl
www.holtingerveld.nl
www.regionaalandschap-drenthe.nl

Facebook

www.facebook.com/gasterendfw
www.facebook.com/dwingelderveld

Instagram

[bezoekerscentrumdwingelderveld](https://www.instagram.com/bezoekerscentrumdwingelderveld)
[drents_friese_grensstreek](https://www.instagram.com/drents_friese_grensstreek)

Colofon

Redactie

Henk van den Brink (eindredactie), Hans Dekker, Albert Henckel, Wim Meijberg, Lysander van Oossanen, Renate Sanders, Hanna Schipper, Catrien Scholten

Redactieadres

Secretariaat Regionaal Landschap,
Postbus 122, 9400 AC Assen
0592 - 36 55 55
dwingelderveld@drenthe.nl
drents-friese-wold@drenthe.nl

Grafische vormgeving

Provincie Drenthe

Fotografie

Hans Dekker, tenzij anders vermeld

Veldwijzer is een periodieke uitgave met nieuws en achtergronden van Nationaal Park Drents-Friese Wold, Nationaal Park Dwingelderveld en Oerlandschap Holtingerveld. Het blad verschijnt twee maal per jaar, wordt huis aan huis bezorgd rond de gebieden, en is verkrijgbaar in de bezoekerscentra van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

© Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek 2024

Teksten van dit informatiebulletin mogen gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden, onder vermelding van de bron.